

49 . Slava Rusă | Comuna: Slava Cercheză | Județ: Tulcea | Punct: Cetatea Fetei | Anul: 2015

Anul: 2015

Cod RAN: 161277.01

Perioade: Antichitate, Evul Mediu

Epoci: Epoca romană târzie, Epoca migrațiilor, Epoca medievală timpurie, Epoca medievală târzie

Tipuri sit: locuire, exploatare/carieră, amenajare/construcție

Categorii sit: Neatribuit, Domestic, Apărare (construcții defensive)

Autori: Dan Aparaschivei, Roxana Coadă, Ștefan Honcu, Mihaela Iacob, Albero Gavini, Bogdan Băetu, Vanessa Carboni, Salvatore Fada, Emil Ștefănoaiei, Laura Gheorghiu, Mădălina Trifescu, Casian Gămănuț, Bianca Coșnete, Ema Guțu

Instituții: Institutul de Arheologie Iași, Universitatea "Alexandru Ioan Cuza", Iași, Institutul de Arheologie Iași, Institutul de Cercetări Eco-Muzeale Tulcea, l'Università degli Studi di Sassari, Sardegna, Italia, Universitatea "Alexandru Ioan Cuza", Iași, l'Università degli Studi di Sassari, Sardegna, Italia, l'Università degli Studi di Sassari, Sardegna, Italia, Universitatea "Alexandru Ioan Cuza", Iași, Universitatea "Alexandru Ioan Cuza", Iași, Universitatea "Alexandru Ioan Cuza", Iași, Universitatea "Alexandru Ioan Cuza", Iași, Universitatea "Alexandru Ioan Cuza", Iași, Universitatea "Alexandru Ioan Cuza", Iași

Raport

Cercetările din campania 2015 s-au derulat în perioada iulie– septembrie. Finanțarea a fost asigurată de Asociația Ibida Tulcea, Oldega Operator S.R.L. Bucuresti, Besmax Pharma Distribution S.R.L. Bucuresti, Ecomarket Agrotrade S.R.L. Cluj-Napoca și Gianni Alexandrescu din Iași.

Cercetările sistematice au continuat în sectoarele Curtina G – Turnul 8, Turnul 10 (de fapt, la structurile intramurane din apropierea turnului), Curtina D, în așezarea romană târzie din punctul Fântâna Seacă și în cea de epocă elenistică din punctul Donca. La acestea se adaugă o supraveghere arheologică, prilejuită de lucrările pentru introducerea sistemului de canalizare în localitatea Slava Rusă. În teritoriul (L)Ibidei au fost realizate mai multe periegeze, în special pe cursul superior al râului Slava.

În primăvara anului 2015 au fost realizate cercetări geomagnetice pe o suprafață în interiorul cetății romano-bizantine (în colțul de NV al acesteia), pe două la N de incintă (în dreptul turnurilor 10-12, respectiv 8) și pe două în perimetrul necropolei (la V de incintă). În suprafața intramurană au putut fi conturate mai multe edificii și străzi(88). În același timp a fost realizată și o nouă ridicare topografică a sitului, inclusiv asupra unor zone din intavilan, situate pe proprietăți private.

Campania de cercetări arheologice în sectorul Curtina X, de pe șantierul Ibida (Slava Rusă, jud. Tulcea), s-a desfășurat pe o durată de mai bine de trei săptămâni, în exclusivitate cu participarea studenților de la Universitatea „Al. I. Cuza” din Iași și a celor de la Universitatea Sassari, Sardegna, Italia.

Obiectivele generale ale acestei campanii au fost:

1. Confirmarea (verificarea) unor ipoteze relativ la tehnica de construcție a edificiilor din zonă și la destinația acestui sector al cetății în ansamblul sistemului de fortificații ibidens
2. Relaționările stratigrafice între diferitele puncte și complexe din acest sector cu alte obiective de pe cuprinsul cetății.

Acestor obiective generale li se circumscriu o serie de obiective specifice care vor reieși în continuare, în funcție de abordarea unuia sau a altuia dintre punctele de lucru din această zonă.

A. Secțiunea X1, carou 1

În acest complex am căutat să identificăm tehnologia de funcționare a sistemului de închidere a ușii

(porții) identificate în cursul campaniei din 2013 în pavajul păstrat în acest punct de lucru. Reamintim că acest complex este format din trei elemente din piatră (blocuri masive de calcar), dintre care unul de dimensiuni apreciabile care urmează, aproximativ, direcția NE-SV. La intersecția a două plăci a fost identificat mecanismul pentru poarta batantă care era, în fapt, intrarea într-un edificiu impresionant care funcționa în această parte a cetății.

Pentru a identifica planimetria, dar și funcționalitatea acestui edificiu am început în acest an prin trasarea și săparea unui sondaj în partea de est a pavajului. Sondajul, neregulat datorită conformației complexelor identificate în teren, are dimensiunile de 1,90 m pe latura de lângă pavaj, cu 1,90 m pe latura de-a lungul profilului de E al secțiunii pe 1,70 m pe latura situată la baza blocării străzii S2 și pe 1,10 m pe latura de N, paralelă cu cea anterioară.

În acest sondaj ne-am adâncit circa 0,40-0,50 m, în funcție de terenul și de posibilitățile de excavare într-un pământ foarte tasat și greu de lucrat. Am putut recolta din această depunere consistentă o cantitate destul de importantă de ceramică caracteristică perioadei secolelor IV-V, fragmente de oase animale, sticlă fragmentară de geam și din pahare, dar și zgură de fier. Ceea ce ne ajută destul de mult, dar nu suficient deocamdată, este o monedă găsită lângă profilul de E al secțiunii, la circa 10 cm de acesta și la 112 cm E de pavaj, la o adâncime de circa -0,35 m față de nivelul pavajului. Totuși, pentru că în acest moment moneda nu a fost identificată nu avem încă informații despre o posibilă datare precisă a acestui complex. Putem doar intui că se plasa undeva la sfârșitul secolului al IV-lea-începutul secolului al V-lea. Ceea ce este cert este că această monedă datează un nivel apropiat celui de funcționare a pavajului. Alături de această monedă au fost descoperite și mai multe fragmente osteologice bovine, de dimensiuni mari, care se află pe același nivel cu ceea ce descopeream în SX, caroul 1, în anii trecuți.

Ceea ce am putut lămurii cu ocazia efectuării acestui sondaj este că pelicula de cărămidă roșie care avea o formă circulară, cu aproximație, dispusă lângă profilul de est, este, cel mai probabil, o parte dintr-un pavaj sau podea ce se desfășura la est de pavajul de piatră, contemporan cu acesta. Putea fi o cale de acces din care rămășițe se mai pot vedea și către nord, pe o porțiune cu un diametru de circa 0,45m, pe aceeași parte a pavajului de piatră. Este, de fapt, cărămidă impregnată în pământ foarte bine tasat, galben, amestecată cu pietre de dimensiuni medii și mici. Acest strat-peliculă acoperă un nivel consistent de pământ tasat cu piatră mărunță, evident o suprafață pe care se circula frecvent, legată de pavaj și, implicit, de sistemul de închidere a porții.

Sub acest strat a urmat un altul, tot foarte dur, dar, de această dată, cu pietre de dimensiuni mai mari. În perioada următoare ne propunem să continuăm acest sondaj pentru clarificarea întru totul a stratigrafiei acestei secțiuni până la ultimele niveluri antropice.

Ca o concluzie preliminară putem confirma că acest pavaj din piatră este anterior tuturor complexelor de piatră identificate în apropiere (E2, E3, E4) și a căii de acces S2, dar sperăm ca în viitor să găsim și continuarea acestui pavaj sub zidurile edificiului E2, conform orientării nord-vest. sud-est constatate încă din momentul descoperirii sale.

B. Sondajul din edificiul E2

Realizarea acestui sondaj a avut drept obiectiv specific rezolvarea unei serii de probleme legate de stratigrafie și de raportare cronologică între edificiile din zonă. În primul rând ni s-a confirmat ipoteza conform căreia Z1E4 este clar suprapus de Z1E2, care îl calcă, la o adâncime de circa 0,50 m și încorporează capătul său estic. Z1 E4 a fost surprins din profilul de vest la aproximativ aceeași înălțime cu Z2E2, la circa 0,60 m de acesta. În elevație, Z1E4 merge până la 1,25 m în partea sa cea mai înaltă, adică lângă profilul de V și la circa 0,50 m în partea cea mai distrusă, lângă Z1E2. Lățimea Z1E4 este de 0,55 m; este un zid legat cu pământ, cu piatră neregulată de dimensiuni medii și mici.

Sub elevație am săpat încă circa 0,80 m, din care 0,50 m pare a fi substrucția zidului care este un strat consistent de piatră mărunță cu pământ galben foarte bine tasate. Sub acest pat de construcție, am mai săpat circa 0,30 m unde am identificat un strat de pietre de dimensiuni medii cu foarte puțin pământ printre ele și care continuă în adâncime.

Aproximativ aceeași structură a zidurilor întâlnim și la Z1E2, în sensul că sub elevația identificată pe

circa 1,50 m avem același strat de susținere cu pietre mici și pământ foarte bine tasat, iar dedesubt un strat consistent de piatră de dimensiuni medii care „curge” dinspre incintă către interiorul cetății. În zonele cele mai relevante, respectiv înspre sud, grosimea acestui strat este de circa 0,80 m și continuă în adâncime. Din păcate, condițiile de siguranță precare ne-au împiedicat deocamdată să continuăm sondajul, urmând ca după extinderea către vest a secțiunii să reluăm această săpătură.

Cert este că la adâncimea de -2,65 m, la cât am ajuns în acest moment, nu am putut identifica continuarea pavajului din caroul 1 care ar fi trebuit să urmeze direcția sondajului nostru.

În profilul de vest al acestui sondaj, relevant pentru situația stratigrafică din zonă, se observă destul de bine nivelurile de funcționare ale edificiului E2, dar și straturile de distrugere, ceea ce confirmă sistemul de construcție al zidurilor, atât pentru E4, anterior E2, dar și pentru ultimul. Rezultă că sunt construite în faze diferite, dar, probabil, la distanțe temporale destul de reduse.

Suntem de părere că E4 face parte dintr-un edificiu anterior, întărit apoi cu Z2E2 și Z1E2 din cauza terenului instabil, dar, probabil, și din cauza precarității construcției inițiale.

Cât privește primul nivel de funcționare al acestui edificiu, E2, se observă în profilul de vest un nivel de lut galben care se regăsește pe circa 1 m în profil și peste care apare o peliculă de arsură de lemn (neagră) și un alt nivel de chirpici ars. Această succesiune de straturi este foarte interesantă pentru că ea sugerează că incendiul provocat pe nivelul de funcționare a antrenat, la un moment dat, prăbușirea elevației de chirpici din care era făcută clădirea. La -0,50 m de aceste straturi regăsim un alt nivel de arsură neagră, ceea ce sugerează că pentru acest edificiu avem cel puțin două faze de funcționare. Din păcate, în E2 nu avem material arheologic care să ne dateze precis aceste niveluri (doar ceramică încadrabilă într-un interval prea larg, precum și fragmente de sticlă și zgură de fier), dar, după stratigrafia stabilită în comparație cu ce am regăsit pe calea de acces S2 și după tehnica de construcție a edificiului, credem că sunt construcții de secolul al VI-lea, poate cu funcționare și în secolul al V-lea.

C. Sondajul de pe calea de acces S2

Pentru a clarifica stratigrafia am continuat săpătura și în S2, mai precis la baza blocării S2 și între Z1E2 și Z1E3, tocmai pentru a observa elementele de corespondență, dar și pentru a vedea dacă Z1E4 se regăsește și dincolo de E2 de vreme ce este anterior acestuia.

Calea de acces S2, care măsoară 1,70 m între E2 și E3 este foarte importantă și interesantă în același timp pentru că ea poate stabili o stratigrafie relevantă a edificiilor pe care le leagă. Constatăm încă de acum câțiva ani că avem în acest complex cel puțin două faze de funcționare, regăsite acum și în E2 și, parțial, și în E3. Sondajul efectuat acum ne-a ajutat în a descoperi că, spre deosebire de ipotezele noastre anterioare, cum că E2 și E3 ar fi fost contemporane, verificarea substrucțiilor zidurilor celor două edificii ne contrazice. În punctele din extremitatea N-E a E2 și E3, deci spre blocarea străzii, se observă că elevația celor două ziduri este oarecum asemănătoare ca și tehnică constructivă: pietre de dimensiuni medii, neregulate, legate cu pământ. Totuși, Z1E2 păstrează o elevație de circa 1 m, dar substrucția, de circa 0,60 m, este formată dintr-un strat foarte compact de piatră mărunță cu pământ bine tasat (la fel cum a fost surprins și în sondajul din E2, pe paramentul interior al acestui zid). În schimb, Z1E3 are elevația, tot de circa 1 m, pusă pe un strat de circa 0,80 m de piatră de dimensiuni mari, cu foarte puțin pământ de legătură. Acest element pune serios la îndoială contemporaneitatea celor două ziduri. Cu toate acestea, după tehnica de construcție a elevației edificiilor, dar și a materialului identificat în zonă putem presupune că cele două complexe au fost construite la intervale mici de timp, ca parte dintr-un plan constructiv mai amplu, dar desfășurat în mai multe faze și cu variații în privința tehnicii constructive. Putem chiar avansa cu ipoteza noastră și să bănuim că E3 este posterior E2, iar decizia de a pune substrucție de piatră mai solidă vine ca urmare a degradărilor pe care le-au suferit E4 inițial și apoi E2 pentru că nu au avut drept temelie decât un pat compact de pământ cu piatră de mici dimensiuni.

Ceea ce am identificat și mai interesant la baza blocării S2 este un strat de arsură consistent, de circa 0,15m grosime, cu un diametru de circa 0,40 m care pare a fi dintr-un nivel anterior construcției acestor edificii, respectiv a blocării străzii S2. În preajma acestei blocări am identificat pe lângă ceramică de secol IV și două fragmente de sticlă de tipul Nuppenkläsern. Databile în a doua jumătate a secolului al IV-lea, ceea

ce corespunde foarte bine cu situația stratigrafică identificată în caroul 1, aceste fragmente ar fi în corelație cu pavajul din blocuri de piatră, databil în aceeași perioadă.

Noua situație stratigrafică înregistrată până în prezent în carourile 1-2 din SX1, prin prisma datelor pe care le avem, ar fi următoarea:

1. Zidul de blocare a căii de acces S2 este cel mai recent complex, databil probabil undeva în secolul al VI-lea.

2. Strada S2, cu ultima fază de funcționare a acestei zone, regăsită și în E2, databilă în a doua parte a secolului V-începutul secolului al VI-lea.

3. Edificiul E3, cu substrucție de piatră de dimensiuni mai mari, dar în interiorul căruia nu am surprins încă, la -1,10m, vreun nivel de funcționare. Acest complex ar putea fi plasat în secolul al V-lea.

4. Edificiul E2 care a suprapus și consolidat rămășițele din E4, plasat către începutul secolului al V-lea.

5. Pavajul din blocuri de piatră din caroul 1 și stratul de arsură consistentă de sub edificiile din caroul 2 care s-ar data în a doua jumătate a secolului al IV-lea.

6. Stratul de umplutură din sonajul de la E de pavaj care ar fi cel mai vechi nivel surprins, din secolul al IV-lea..

D. Carourile 3-5 din secțiunea rezultată prin îndepărtarea martorului dintre secțiunile X și X1.

În acest punct de lucru al sectorului am cercetat mai multe complexe.

1. Dolium D4, scos la iveală în anii precedenți, a fost profilat mai bine în acest an când ne-am adâncit cu circa 0,60-0,70 m prin îndepărtarea martorului dintre SX și SX1. Primele observații despre acest vas de provizii ar fi că are buza distrusă pe mai bine de $\frac{3}{4}$ din circumferință și chiar corpul prezintă porțiuni foarte afectate în partea sa superioară, cel mai probabil datorită căderii blocurilor de piatră de la fortificația colinară. Diametrul interior al buzei este de 0,50-0,55m. Am putut profila din vas 0,53 m în înălțime, diametrul la această înălțime fiind de 1,30 m în exterior. Diametrul maxim îl vom surprinde, cel mai probabil, la o adâncime de încă 0,30-0,40m. Interesant este că acest chiup se deosebește de celelalte vase din apropiere, atât prin compoziția sa, adică este mai roșiatic, dar are și o altfel de buză și chiar forma ușor diferită. De asemenea, nivelul de îngropare este evident altul decât la celelalte piese. Pare a fi la o înălțime mai mare. Nici măcar nu urmează aceeași linie geometrică cu celelalte vase. Pe de altă parte, este posibil ca prin extinderea secțiunii către vest să descoperim alte vase care să completeze, poate, un complex de vase de provizii dintr-o altă etapă de funcționare a acestei zone de stocare a orașului roman. Sub umărul acestui vas se poate observa și un decor format dintr-o spirală care se întinde pe circumferința acestei părți a vasului.

2. „Complexul” de blocuri de piatră din caroul 4

Distanța dintre cele două rânduri de chiupuri de lângă incintă și D4 este de 2,10 m, dar, cel mai probabil, se va îngusta la 1,50-1,60 m când se va ajunge la nivelul de îngropare a vaselor. În acest spațiu avem cinci blocuri de piatră de calcar de dimensiuni mari, alături de altele două mai mici. Aparent, este vorba despre pietre căzute din fortificația anexă, dar așezarea lor, în special a unora dintre ele, sugerează că au fost rearanjate ulterior pentru a proteja o anumită arie dinspre incintă.

Cea mai mare dintre pietre are formă trapezoidală, cu 1,14 m lungimea laturii mari, 0,60 m cea mică paralelă, iar lateralele au 0,45 m. O alta, de formă patrulateră, are 0,88 m lungime și 0,60 m lățime. A treia piatră tăiată pe o singură latură are 1,00 m lungime pe cea mai lungă parte, 0,70 m pe latura paralelă, 0,50 m pe latura tăiată oblic pentru îmbinare. Lângă blocul 2, în extremitatea sa vestică (dispunerea lor fiind de la vest spre est, pe direcția căderii de pe colină) am identificat o suprafață cu arsură de lemn foarte consistentă, aparent controlată, dispusă pe circa 0,40 m²; este poate o vatră improvizată, lângă care am descoperit buza unui chiup, dar nu din același tip precum cele din complexul din imediata apropiere. Buza acestuia, cu o grosime de 0,12 - 0,15 m, se păstrează doar pe o lungime de 0,44 m. Lângă acest fragment mai avem un piron cu capul circular, de 0,10 m, dar și câteva fragmente ceramice medievale (din secolele XIII-XIV conform colegilor specialiști în ceramică). În acest sector a mai fost identificat un fragment ceramic medieval, la fel cum și în alte sectoare ale cetății avem atestate astfel de artefacte, ceea ce nu exclude o

---

locuire târzie în anumite puncte din cetate (la turnul 8 și la turnul 10, iar acum și în partea de sud-est, respectiv în sectorul X).

Coroborarea acestor date, dar mai ales aparenta reșezare în plan a blocurilor de piatră evident căzute de pe colină, ne permite emiterea ipotezei că la o dată ulterioară funcționării chiupurilor din complexul de lângă incintă (adică la sfârșitul secolului al VII-lea), poate la câteva veacuri după, acest spațiu să fi fost refolosit cu ceea ce au găsit la îndemână respectivii locatari.

Foarte interesante sunt două dintre aceste blocuri, 2 și 5. Acestea sunt din calcar foarte frumos fasonat. Prima are o tăietură oblică, la 45 grade pentru ca cealaltă să aibă forma unui trapez isoscel cu două tăieturi simetrice care constituia, probabil, un element arhitectonic de legătură pentru o boltă sau o îmbinare. Cert este că toate aceste blocuri, alături de celelalte descoperite anterior făceau parte din turnurile și fortificațiile incintei anexă de pe colină. Semnalăm faptul că aceste blocuri de piatră, 13 identificate până în prezent la acest sector, sunt cele mai impunătoare de pe tot cuprinsul cetății, ceea ce conduce la ipoteza că acea fortificație de pe dealul de vest a fost una cu adevărat impresionantă din punct de vedere arhitectonic.

Ca materiale arheologice, între complexul de chiupuri și D4 am descoperit o monedă aparent de secol al IV-lea și una de secolul al V-lea (nici acestea nu au fost curățate și identificate până în prezent), dar relevanța lor este încă redusă pentru că ne situăm încă în straturile de dărâmatură și depuneri care au urmat abandonării acestor complexe. Se adaugă cantități importante de ceramică obișnuită în această zonă, databilă în secolele IV-VI p. Chr., dar și multe oase de animale.

3. Complexul de dolia de lângă incintă

Situația depozitului de dolia din apropierea incintei pare a se apropia de rezolvare. În cei 12 m cât măsoară lățimea secțiunii noastre au putut fi identificate 2 rânduri de câte 3, respectiv 4 chiupuri. Cu toate că, după dispunere, făceau parte din același complex (un horreum probabil) avem de-a face cu vase diferite fie și dacă analizăm buzele acestora. Astfel, D8 și D7 par a avea același tip de buză, mai zveltă, nu foarte răsfrântă spre exterior cum este cazul D6 și D5. D8 avea deasupra două pietre mari folosite, credem noi, ca și capac, dar singurul vas care avea deasupra capacul original, din piatră, tăiat la rotund, este D7. În afară de D1-D3, scoase la iveală în primele campanii pe circa 1/3 din înălțimea lor (0,80-0,90 m), celelalte, D5-8 sunt scoase doar pe 0,25-0,30 m. După diametrul lor interior, de circa 1,30 m, măsurat chiar în această campanie la dolium D8, presupunem că între vase exista un spațiu minim de circa 0,10 m. Din calculele noastre rezultă că aceste vase aveau o capacitate de peste 2500 litri fiecare.

În concluzie, utilizarea acestui complex a avut loc, cel mai probabil, în una dintre ultimele faze ale funcționării cetății (secolul al VI-lea), dar diversitatea tipologiei vaselor arată o aprovizionare fie din centre de producție diferite, fie producerea lor în perioade diferite și poate, de ce nu, utilizarea în scopuri diferite. Este aproape cert că aceste vase nu au fost instalate toate în același interval cronologic, prețul de producție fiind destul de ridicat în epocă. Față de D4, acest complex pare a fi funcționat anterior, deci undeva la jumătatea secolului al VI-lea, poate spre final, pentru ca în ultima fază să fi fost instalate alte astfel de vase, precum D4. Este posibil ca prin extinderea săpăturii către vest să descoperim și alte astfel de piese înșiruite de-a lungul incintei.

4. Incinta

În această campanie am reușit doar să ne adâncim la baza incintei în dreptul martorului din SX și SX1, cu circa 0,40-0,50 m. Din depunerile scoase, în mare parte formate din moloz și, în ultima parte, pământ cu piatră, am putut selecta și material ceramic specific secolelor IV-VI, oase de animale mari și fragmente de zgură de fier.

Toate punctele de lucru deschise cu ocazia cercetărilor din această campanie arheologică vor trebui continuate în viitor, astfel ca rezultatele așteptate să lămurească cât se poate de mult o situație foarte complexă, dar, în același timp, interesantă, în sectorul Curtina X din cetatea Ibida.

Informații suplimentare online

[Raportul 5505 din cronica.cimec.ro](#)

[Localizare pe hartă, folosind Mapserver Cimec.ro](#)
